

ДО ЮВІЛЕЮ ПРОФЕСОРА С. Г. МОГИЛЬНОГО

15 грудня 2009 р. виповнилося 70 років завідувачу кафедрою геоінформатики і геодезії Донецького національного технічного університету доктору технічних наук, професору Могильному Сергію Георгійовичу.

Він народився в 1939 р. в місті Красний Лиман Донецької області. Його батьки були вчителями. Батько загинув під час Великої Вітчизняної війни. Дід Сергія Георгійовича по батьківській лінії також був учителем. Він родом із села Кирилівка (нині Шевченкове

Черкаської обл.), учасником трьох революцій, членом партії більшовиків з 1898 р., з якої його було виключено в 1930 р. за незгоду з колгоспною політикою. Дід по матері брав участь у штурмі Зимового палацу Петрограда (Росія) в жовтні 1917 р., загинув у 1918 р. в Одесі.

Дитинство С. Г. Могильного пройшло у м. Слов'янську Донецької області, де він закінчив семирічку, а середню школу – у місті Вітебську (Білорусь).

У 1957 р. він приїздить до м. Сталіно (тепер Донецьк) з метою вивчати в індустріальному інституті (згодом це Донецький політехнічний інститут, а нині Донецький національний технічний університет) геологію. Але в приймальній комісії його переконали поступати на спеціальність "Маркшейдерська справа". Так доля пов'язала життя С. Г. Могильного з маркшейдерією та геодезією. Здобного студента помітили. Після закінчення в 1962 р. інституту з відзнакою відомий вчений та організатор науки Д. М. Оглоблін рекомендував його в аспірантуру Ленінградського гірничого інституту. Там паралельно з підготовкою дисертації під керівництвом професора В. Г. Здановича він слухає курс лекцій з математики у Ленінградському університеті. Це забезпечило надійний фундамент з математичної підготовки і визначило його подальший шлях як науковця.

У 1965 р. він захистив дисертацію на здобуття ступеня кандидата технічних наук на тему: "Методи аналізу точності результатів наближених способів урівнювання маркшейдерсько-геодезичних вимірів". Після аспірантури вся трудова діяльність С. Г. Могильного пов'язана з Донецьким політехнічним інститутом.

Важливою школою для молодого науковця та викладача була сумісна праця с доцентом М. Г. Папазовим над підручником "Теорія помилок і спосіб найменших квадратів". Незважаючи на те, що цей підручник було видано в 1965 р., він і дотепер залишається одним з основних для студентів маркшейдерської спеціальності.

З початку 1970-х років С. Г. Могильний очолив на кафедрі геодезії науковий напрям, пов'язаний із застосуванням аерофотознімання для маркшейдерського обслуговування відкритих гірничих робіт та створення цифрових моделей кар'єрів. Ці роботи мали широку географію: кар'єри Кривбасу, Курської магнітної аномалії, Північного Кавказу, Вірменії, Донецької області. З часом розвиток цього напрямку став неможливим без застосування нових технологій. Тому питанням програмування й розроблення ефективних програмних засобів С. Г. Могильний завжди надавав особливого значення.

Зважаючи на те, що в той період в СРСР рівень

обчислювальної техніки був не найкращий, велике значення для наукової діяльності С. Г. Могильного мали два його стажування в Німеччині: у Штутгартському (1978-1979 рр.) та Ганноверському (1985 р.) університетах. Це сприяло також удосконаленню знань німецької мови, якою він з того часу володіє вільно. Наукові та приватні контакти, які були встановлені тоді, тривають досі: викладачі кафедри проходять стажування, а студенти і магістри – навчання у Штутгартському університеті.

Логічним завершенням напруженої наукової роботи на попередньому етапі став захист у 1983 р. в Ленінградському гірничому інституті докторської дисертації на тему: "Теоретичні основи автоматизованої системи вирішення задач маркшейдерського забезпечення при розробці родовищ відкритим способом" за двома спеціальностями (05.15.01 – Маркшейдерія" та 05.24.02 – "Аерофотозйомка, фотограмметрія, фототопографія").

Очолити в 1980 р. кафедру геодезії Донецького політехнічного інституту, С. Г. Могильний спрямував основні зусилля на відкриття та розвитку спеціальностей, за якими кафедра здійснює підготовку студентів. Він став засновником сучасної геодезичної школи в Донецькому регіоні і в Східній Україні. За його ініціативою і під його керівництвом у 1982 р. розпочато підготовку інженерів з прикладної геодезії. У 1995 р. кафедра однією з перших в Україні та на теренах СНД стала готувати фахівців за спеціальністю "Геоінформаційні системи і технології", а з 1998 р. і за спеціальністю "Землепорядкування і кадастр". Таке розширення підготовки спеціалістів викликало необхідність створення і модернізації лабораторної та навчально-методичної бази. Завдяки зусиллям С. Г. Могильного на кафедрі (одній з перших в університеті) було створено комп'ютерні класи, які постійно модернізуються. Забезпечення кафедри сучасними геодезичними приладами є одним із найкращих серед вищих навчальних закладів України. Під його керівництвом було підготовлено перший підручник з геодезії українською мовою, який постійно поліпшується відповідно до вимог часу; він уже витримав три перевидання. С. Г. Могильний – співавтор чотирьох підручників:

1. Теорія помилок і способ найменших квадратів: Учеб. для студ. спец. "Маркшейдерское дело". – М.: Недра, 1965. – 302 с. (співавтор М.Г. Папазов).

2. Маркшейдерское дело: Учеб. для вузов / Д.Н. Оглоблін, Г.И. Герасименко, С.Г. Могильний и др. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Недра, 1981. – 705 с.

3. Фотограмметрия: Учеб. для студ. спец. "Маркшейдерское дело" / С.Г. Могильний, И.Л. Беликов, Л.И. Ахонина и др. – Киев-Донецк: Высш. шк., 1985. – 278 с.

4. Геодезія: Підр. для студ. напряму підготовки "Геодезія, картографія, землеустрій" ВНЗ // С.Г. Могильний, Ю.М. Гавриленко, Л.І. Ахоніна, Ю.Ф. Креніда. – Донецьк: Технопарк ДонНТУ "УНІТЕХ", 2009. – 514 с.

Під його керівництвом і за безпосередньою участю на кафедрі розроблено комп'ютерні варіанти конспектів лекцій та методик за всіма курсами, які читають викладачі кафедри.

С. Г. Могильний виконує значну роботу з підготовки та атестації наукових кадрів. Під його керівництвом захищено 11 кандидатських і 3 докторські дисертації. У різний час він входив до складу спеціалізованих рад із захисту дисертацій у Львівській політехніці, в Націо-

нальному гірничому університеті (м. Дніпропетровськ), Київському національному університеті будівництва і архітектури та в Донецькому національному технічному університеті. З 2002 р. він є головою спеціалізованої ради при ДонНТУ із захисту докторських дисертацій. Упродовж тривалого часу був членом експертної ради ВАК України. Дотепер виконує велику роботу як член Державної акредитаційної комісії України. Неодноразово виступав опонентом на захисті кандидатських і докторських дисертацій.

Науково-дослідна робота С. Г. Могильного різноманітна. Це питання врівноваження геодезичних мереж, автоматизованих систем маркшейдерського забезпечення відкритих гірничих робіт, обробки мереж фототриангуляції, використання геоінформаційних технологій у різних галузях. Особливо значимі його роботи з аналітичної і цифрової фотограмметрії, цифрового моделювання відкритих гірничих робіт, автоматизованих систем земельного кадастру, технології і техніки геодезичного контролю роботи складного устаткування промислових підприємств, автоматизованої обробки маркшейдерсько-геодезичних мереж. Розроблені під його керівництвом і за безпосередньої участі програмні продукти широко застосовуються як в Україні, так і за кордоном.

Свої ідеї в галузі фотограмметрії С. Г. Могильний втілює у програмний комплекс аналітичної фототриангуляції BlockMSG, який у складі фотограмметричного комплексу "Дельта" постачається до багатьох країн. Ця розробка поклала початок його тривалому співробітництву з Державним науково-виробничим підприємством "Геосистема" (м. Вінниця).

Наприкінці 1990-х років під керівництвом і за безпосередньою участю С. Г. Могильного в Донецькому обласному управлінні земельних ресурсів виконано важливу роботу з проектування і створення автоматизованої системи земельного кадастру. Система "Донбас-2000" і сьогодні залишається, по суті, єдиною працюючою системою у цьому напрямку, але з політичних причин вона залишається "на полиці".

Ще під керівництвом і за безпосередньою участю С. Г. Могильного створено унікальний програмний комплекс урівноваження геодезичних і маркшейдерських мереж та опрацювання матеріалів різного виду знімків "МГ мережі". Цей комплекс дозволяє користувачеві побачити геометричну суть кожного умовного рівняння та проаналізувати дані, які входять до нього. Комплекс забезпечує урівноваження та попередній розрахунок точності будь-яких варіантів мереж і векторів супутникових вимірів. Візуальне проектування мереж дає можливість швидко створювати та аналізувати різні варіанти побудови мереж з метою вибору оптимального.

Сьогодні на кафедрі геоінформатики та геодезії ДонНТУ під керівництвом С. Г. Могильного розвивається нова галузь інженерної геодезії – високоточна онлайн-геодезія. Створено онлайн-вимірювальний комплекс "ВІЗИР-3D", який складається з високоточного електронного тахеометра й керувального комп'ютера та призначений для високоточного монтажу і перевірки технологічного устаткування. Комплекс дозволяє в режимі реального часу виконати геодезичні вимірювання, провести статистичне опрацювання матеріалів, строго врівноваження та прийняти оптимальні рішення. Така технологія скорочує в 3-10 разів час на геодезичний контроль та перевірку устаткування і суттєво

зменшує прості устаткування. Технологія була випробувана у виробничих умовах і показала високу ефективність на Новокраматорському машинобудівному заводі для метрологічного контролю великогабаритних виробів, на Донецькому металургійному заводі для перевірки роботи сортувальної машини безперервного лиття заготовок, на Маріупольському металургійному комбінаті ім. Ілліча для перевірки роботи слябінгової машини безперервного лиття заготовок.

За результатами наукових досліджень С. Г. Могильний опублікував понад 150 наукових праць, у т. ч. три монографії:

1. Маркшейдерское обеспечение природопользования недр. – М.: Недра, 1989. – 271 с. (соавтор В.И. Стрельцов).

2. Методические указания по применению аналитической фототриангуляции на карьерах. – Белгород: ВИОГЕМ, 1986. – 48 с. (соавтор Ю.Ф. Кругликов).

3. Автоматизированные системы маркшейдерского обеспечения карьеров: Справочное пособие. – М.: Недра, 1991. – 205 с. (соавторы К.С. Ворковастов, В.Г. Столчев, М.Г. Маждраков, В.Я. Финковский).

Багаторічна плідна педагогічна та наукова праця С. Г. Могильного відзначена такими знаками та званнями: Знак "Відмінник освіти України" (1996 р.); Знак "Шахтерская слава" III ступеня (1995 р.); "Почесний землепорядник України" (2004 р.)

С. Г. Могильний приділяє значну увагу формуванню творчого, працездатного та ініціативного колективу кафедри. На кафедрі працюють 4-ро професорів – докторів технічних наук; 8 доцентів – кандидатів наук. Щорічно на кафедрі навчаються 1-2 аспіранти. Більшість співробітників володіють іноземними мовами. Кафедра має сталі наукові стосунки, крім уже згаданого Штутгартського технічного університету (Німеччина), з Королівським університетом Стокгольма (Швеція), де співробітники кафедри, аспіранти, магістри і студенти проходять навчання і стажування. Кафедра підтримує плідні контакти з кількома російськими вищими навчальними закладами і всіма університетами України, які мають геодезичні напрями підготовки кадрів.

Діяльність С. Г. Могильного не обмежується науковими та викладацькими інтересами. Він брав участь в експедиції, яка вивчала Сіхоте-Алінський метеорит, захоплюється читанням особливо серйозної літератури з філософським ухилом, любить рибалити не тільки влітку, а й зимою.

Варто відзначити високі моральні якості С. Г. Могильного. Це насамперед порядність, чесність, скромність. Він надзвичайно працездатний, уважний до молодих колег, тонкий гуморист, постійно прагне нового. Все це помічають не тільки колеги, що працюють разом зі С. Г. Могильним, а всі, хто з ним знайомиться. Він має велику пошану в рідному університеті й у всій маркшейдерсько-геодезичній громаді України.

Колектив кафедри геоінформатики та геодезії Донецького національного технічного університету, колеги та учні Сергія Георгійовича Могильного бажають йому міцного здоров'я, творчої наснаги та значних наукових досягнень.

Редколегія нашого часопису підтримує кафедру і зичить давньому своєму колезі й автору безмежної щедрості душі та світлих помислів у реалізації життєвих планів.